

Robert Offner új orvoslástörténeti forrásközlése

Robert Offner, a most bemutatott könyv szerkesztője fáradhatatlanul dolgozik az erdélyi orvoslástörténet elfeledett alakjainak bemutatásán. Alig tíz éve az 1997-ben elhunyt művelődéstörténész, Arnold Huttmann tanulmányait szedte össze egy hatalmas kötetbe (Medizin in alten Siebenbürgen. Beiträge zur Geschichte der Medizin in Siebenbürgen. Hora Verlag, Hermannstadt, 2000).

Huttmann két tanulmányában is foglalkozik a brassói Paulus Kyr (1500 körül – 1588) orvos műveivel, illetve tevékenységével (*Über einige Aspekte des Buches Sanitatis studium...*, Kronstadt, 1551; *Ärzte am siebenbürgischen Fürstenhof im 16. Jahrhundert*). Offner most Paulus Kyr Brassóban, 1551-ben, Valentin Wagner műhelyében megjelent művét (RMNy 89) hasonmás kiadásban adta közre példaszerűen. Ez azt jelenti, hogy a hasonmás közlés mellett a latin szöveg német, román és magyar fordítását is adja, a német nyelvű kíséző tanulmányok összefoglalóit pedig angolul, románul és magyarul. Konrad Goehl a kiadáshoz négyféle mutatót készített, amelyek segítségével könnyen használhatjuk a három nyelvű kötetet. Az első mutató egy általános szójegyzék (*index verborum*), a második a betegségeké és a testrészeké (*aegritudines, membra corporis*), a harmadik a gyógyhatású növények, anyagok, élelmiszerek és ezek alkalmazásainak kérdésében való tájékozódást segíti (*pharmaca, nutrimenta, applicationes*), és végül a negyedik a hely- és személynevek, továbbá a könyvben idézett művek címeinek a regisztere (*nomina*).

A *Sanitatis studium...* szerzője, Paulus Kyr a brassói középfokú tanulmányok után Bécsben, majd Padovában tanult, és 1534-ben avatták orvosdoktorrá Ferrarában. Szülővárosában orvosként, patikusként dolgozott, és tanított a lutheránus gimnáziumban. Orvosi praxisa ismert és elismert volt, amit az a tény is bizonyít, hogy rendszeresen hívták a fejedelmi székhelyre, Gyulafehérvárra, ha a fejedele-

lem vagy valamely dignitas megbetegedett. Robert Offner bevezető tanulmányában (*Kronstadt, Paulus Kyr und Ferrara*) bemutatja a 16. század elején legnépesebb erdélyi város, Brassó egészségügyi helyzetét, illetve az ottani orvosokat, akiknek nevét a 15. század második felétől ismerjük (Valentin Krauss/Crusius, Johannes Saltzman, Sebastian Pauscher). Követi Kyr tanulmányai útján, és a korabeli ferrarai studiumokról (orvoslás, botanika) részletesebben is szól. Az erdélyi ifjú itt találkozott Niccolò Leonicello, Giovanni Manardo tanításaival, és talán személyesen is a botanikus kert megalapításán éppen fáradozó Antonio Musa Brassa-volával.

Paulus Kyr művének európai orvostörténeti kontextusát, forrásait Magyar László András mutatja be (*Stellenwert des Sanitatis studium im medizinischen Schrifttum seiner Zeit*). Rámutat arra, hogy az antik szerzők ismerete mellett nagy hatással volt Kyrre az említett Leonicello filológiai módszere (mármint az antik szövegek pontos megismerésének fontosságában), továbbá Pietro Andrea Matthioli Dioszkoridész-magyarázatait, amelyek szövegéből több helyen átvész részeket. Kyr műve, lényegében egy egészségtani ABC (a helyes táplálkozásról, a mozgásról, illetve a betegségek kezeléséről), ókori mintákat követ ugyan (Galénosz, Hippokratész, illetve a Ferrarában már tanított arab orvosok), de tanácsaiban olyan növényeket, anyagokat említ csupán, amelyek akkor Erdélyben is honosak vagy beszerezhetőek voltak.

Szabolcs Péter a kötet harmadik bevezetőjében arra hívja fel a figyelmet, hogy Kyr életvezetési, étkezési, betegségápolási tanácsai mennyire modernnek nem egyszerűen a kora újkori értelemben, hanem a mai biomedicina szempontjait tekintve is (*Kyrs Gesundheitslehrbuch aus heutiger Sicht*).

A művelődéstörténet mai kutatói számára felbecsülhetetlen fontossággal bír az a tény, hogy a latin szöveget Konrad Goehl németre, Adinel Ciprian Dincă románra és Magyar László András magyarra fordította. Részint nem tudunk igazán latinul, nem is beszélve arról, hogy számos korabeli növény, fűszer vagy betegség neve ismeretlennek hat még anyanyelvi formában is.

Kyr, P. (2010): *Die Gesundheit ist ein köstlich Ding. Ein ins Deutsche, Rumänische und Ungarische übersetzter und mit zeitgenössischen Bildern versehener und kommentierter Nachdruck des Gesundheitslehrbuches des Kronstädter Arztes Paulus Kyr. – Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum. Item: Alimentorum vires breuiter et ordine alphabetico positae. Autore Paulo Kyr medico. Impressum in clyta Transylvaniae Corona anno 1551.* Szerk.: Offner, R. Schiller Verlag, Hermannstadt–Bonn.

Monok István

Eszterházy Károly Főiskola, Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar, Médiainformatikai Intézet, Kulturális Örökség és Művelődéstörténeti Tanszék – Szegedi Tudományegyetem, BTK, Könyvtár- és Humán Információtudományi Tanszék

A Gondolat Kiadó könyveiből